

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ, ПРАКТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри

_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)
“ _____ ” _____ 2015 р.

Магістерська дисертація

з напрямку підготовки (спеціальності) 8.02030304 «Переклад»

на тему Мовна концептуалізація культурного континууму в перекладах творів Кларісе Ліспектор

Виконав (-ла): студент (-ка) 5 курсу, групи Ла-41м
Гавриленко Валерія Миколаївна
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Науковий керівник Глінка Наталія Вікторівна
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали) (підпис)

Консультант _____
(назва розділу) (вчені ступінь та звання, прізвище, ініціали) (підпис)

Рецензент _____
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали) (підпис)

Засвідчую, що у цій магістерській дисертації немає запозичень з праць інших авторів без відповідних посилань
Студент _____
(підпис)

Київ – 2015 року

РЕФЕРАТ

Дана робота присвячена вивченню культурних концептів, особливостям їх вербалізації та відтворенню їх змісту при перекладі з однієї мови на іншу. Обсяг роботи складає 94 сторінки, за виключенням списку використаних джерел, який містить 86 одиниць, а також 3 додатки.

У роботі представлені праці Н.Ф. Алефіренко, Н.Н.Болдирєва, А. Вежбицької, С.Г. Воркачева, В.І. Карасика, І.В. Кононової, В.А. Маслової та інших відомих лінгвістів, які займались розробкою понятійного апарату для вивчення концептів та їх властивостей. Дослідженням особливостей художніх текстів та їх перекладу належать роботи таких вчених з теорії літератури Бахтін М.М., Виноградов В.В., Лотман Ю.М. А власне дослідженням творчості Кларісе Ліспектор займались такі письменники як Б. Мозер, Елізабет Лоу, Елізабет Бішоп, вчені-літературознавці Нельсон Вієйра, Надія Бателла Готліб, Флора Шимінович. Дослідженням культурних аспектів прози Кларісе Ліспектор займались такі вчені як Діана Мартінг, Хелен С'юкс.

Актуальність нашого дослідження базується на підвищенні інтересу до літератури Латинської Америки у зв'язку з процесами культурної глобалізації та інтеграції, сучасними тенденціями у вивченні концептів та їх місця в реалізації культурного аспекту в літературі. Актуальність нашої роботи також базується на факті відсутності в українських чи російських лінгвістичних студіях робіт, присвячених вивченню творчого доробку Кларісе Ліспектор.

У зв'язку з цим **метою** даного дослідження є визначення ключових культурних концептів в прозі Кларісе Ліспектор і дослідження способів їх реалізації.

Відповідно до мети дослідження передбачається виконання наступних **завдань**:

1. проаналізувати наявні визначення термінів «концепт» та «концептосфера» і наявні типології цих явищ;

2. розглянути основні риси художніх текстів та специфіку їх перекладу, дослідити методи переносу концептів при перекладі текстів художнього стилю;
3. визначити характерні риси стилю прози Кларісе Ліспектор та їх реалізації на текстовому рівні;
4. дослідити ключові концепти культурного простору прозових творів К. Ліспектор та особливості їх вербалізації;
5. перекласти декілька прозових творів К. Ліспектор з урахуванням всіх особливостей текстів письменниці та специфіки перекладу художньої прози.

Об'єктом дослідження даної роботи є концепти, які формують культурний континуум прозових творів Кларісе Ліспектор.

Предметом дослідження є способи концептуалізації культурного простору в прозових творах бразильської письменниці, та методи передачі ключових концептів її творів у процесі перекладу.

У ході дослідження були використані наступні **методи**: метод дедукції, метод аналізу та синтезу, метод класифікаційного аналізу, порівняльний аналіз, структурний метод, описовий метод

У якості **матеріалів дослідження** використовувалися прозові твори Кларісе Ліспектор – романи *The Passion of G.H.*, *The hour of the Star*, *An Apprenticeship or The Book of Delights*, *The Apple in the Dark*, збірка оповідань *Family Ties*.

Загальний обсяг роботи – 94 сторінки.

Наукова новизна дослідження визначається поставленими завданням і полягає у можливості використання її матеріалів в роботах з когнітивної лінгвістики, соціолінгвістики, при дослідженні літератури Латинської Америки.

Практична цінність дослідження визначається можливістю теоретичного і практичного використання її матеріалів і висновків під час досліджень з теорії літератури і зарубіжної літератури, а також в якості основи

під час теоретичних і практичних досліджень англомовних концептів та особливостей їх перекладу українською мовою.

Апробація. Стаття «Peculiarities of concept sphere “culture” in prose works of Clarice Lispector» у збірнику «Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Серія: Філологія. Педагогіка.» №5/2015, м. Київ; участь у III Міжнародному форумі студентів, аспірантів і молодих учених (Дніпропетровськ, 23-24 квітня, 2015) (тези у збірнику тез, С.37-38); участь у XIV Всеукраїнській студентській науково-дослідній онлайн-конференції «Innovations in science and technology» – 2015р. п – <http://konfist.fl.kpi.ua/node/2161>; участі у VIII Міжнародній студентській науково-практичній конференції «Людина як суб’єкт міжкультурної комунікації: сучасні тенденції у філології, перекладі та навчанні іноземних мов» (14 травня, 2015) з тезами «Особливості переносу концептів в процесі перекладу»

Ключові слова: *концепт, культурний концепт, концептосфера, вербалізація, переклад художніх текстів*

РЕФЕРАТ

Данная работа посвящена изучению культурных концептов, особенностям их вербализации и воспроизведению их содержания при переводе с одного языка на другой. Объем работы составляет 94 страницы за исключением списка литературы, который содержит 86 единиц, а также 3 приложения.

В работе представлены труды Н.Ф. Алефиренко, Н.Н.Болдырева, А. Вежбицкой, С.Г. Воркачева, В.И. Карасика, И.В. Кононовой, В.А. Масловой и других известных лингвистов, которые занимались разработкой понятийного аппарата для изучения концептов и их свойств. Исследованием особенностей художественных текстов и их перевода посвящены работы таких ученых по теории литературы как Бахтин М.М., Виноградов В.В., Лотман Ю.М. А собственно исследованием творчества Кларисе Лиспектор занимались такие писатели как Б. Мозер, Элизабет Лоу, Элизабет Бишоп, ученые-литературоведы Нельсон Виейра, Надия Бателла Готлиб, Флора Шиминович. Исследованием культурных аспектов прозы Кларисе Лиспектор занимались такие ученые как Диана Мартинг, Хелен Сьюкс.

Актуальность нашего исследования базируется на повышении интереса к литературе Латинской Америки в связи с процессами культурной глобализации и интеграции, современными тенденциями в изучении концептов и их места в реализации культурного аспекта в литературе. Актуальность нашей работы также базируется на факте отсутствия в украинских или российских лингвистических исследованиях работ, посвященных изучению творчества Кларисе Лиспектор.

В связи с этим **целью** данного исследования является определение ключевых культурных концептов в прозе Кларисе Лиспектор и исследование способов их реализации.

В целях исследования предусматривается выполнение следующих **задач**:

1. проанализировать существующие определения терминов «концепт» и «концептосфера» и имеющиеся типологии этих явлений;

2. рассмотреть основные черты художественных текстов и специфику их перевода, исследовать методы переноса концептов при переводе текстов художественного стиля;

3. определить характерные черты стиля прозы Кларисе Лиспектор и их реализации на текстовом уровне;

4. исследовать ключевые концепты культурного пространства прозовых произведений К. Лиспектор и особенности их вербализации;

5. перевести несколько прозовых произведений К. Лиспектор с учетом всех особенностей текстов писательницы и специфики перевода художественной прозы.

Объектом исследования данной работы является концепты, которые формируют культурный континуум прозовых произведений Кларисе Лиспектор.

Предметом исследования являются способы концептуализации культурного пространства в прозе бразильской писательницы, и методы передачи ключевых концептов ее произведений в процессе перевода.

В ходе исследования были использованы следующие **методы**: метод дедукции, метод анализа и синтеза, метод классификационного анализа, сравнительный анализ, структурный метод, описательный метод

В качестве **материалов исследования** использовались прозовые произведения Кларисе Лиспектор – романы *The Passion of GH*, *The hour of the Star*, *An Apprenticeship or The Book of Delights*, *The Apple in the Dark*, сборник рассказов *Family Ties*.

Общий объем работы – 94 страницы.

Научная новизна исследования определяется поставленными задачам и состоит в возможности использования материалов исследования в работах по когнитивной лингвистике, социолингвистике, при исследовании литературы Латинской Америки.

Практическая ценность исследования определяется возможностью теоретического и практического использования его материалов и выводов в ходе исследований по теории литературы и зарубежной литературы, а также в

качестве основы при теоретических и практических исследованиях англоязычных концептов и особенностей их перевода на украинский язык.

Апробация. Статья «Peculiarities of concept sphere" culture "in prose works of Clarice Lispector» в сборнике «Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»№5 / 2015, м. Киев; участие в III Международном форуме студентов, аспирантов и молодых ученых (Днепропетровск, 23-24 апреля, 2015) (тезисы в сборнике тезисов, С.37-38); участие в XIV Всеукраинской студенческой научно-исследовательской онлайн-конференции «Innovations in science and technology» – 2015г. – <http://konfist.fl.kpi.ua/node/2161>; участие в VIII Международной студенческой научно-практической конференции «Человек как субъект межкультурной коммуникации: современные тенденции в филологии, переводе и обучении иностранным языкам» (14 мая 2015) с тезисами «Особенности переноса концептов в процессе перевода»

Ключевые слова: *концепт, культурный концепт, концептосфера, вербализация, перевод художественных текстов*

ABSTRACT

This paper investigates cultural concepts, especially their verbalization and reproduction of their content during the process of translation from one language to another. The amount of work is 94 pages, excluding the list of literature used, which includes 86 items, and 3 annexes.

The paper represents the works of N.F. Alefirenko, N.N. Boldyryev, A. Wierzbicka, S.G. Vorkachev, V.I. Karasik, I.V. Kononova, V.A. Maslova and other prominent linguists who were involved in developing the conceptual apparatus for studying the concepts and their properties. In the study of features of belle-lettres texts and their translations such prominent scientists in literary theory as M.M. Bakhtin, V.V. Vinogradov, Yu.M. Lotman were involved; a proper study of the Clarice Lispektor works was performed by writers such as B. Moser, Elizabeth Lowe, Elizabeth Bishop, literary scientists as Nelson Vieira, Nadia Batella Gotlib, Flora Shiminovich. The study of cultural aspects of the prose of Clarice Lispektor was performed by such scholars as Diana Marting and Hélène Cixous.

The topicality of our research is based on the increasing interest in Latin American literature due to the processes of globalization and cultural integration, current trends in the study of concepts and their place in the implementation of the cultural aspect in the literature. The actuality of our work is also based on the fact of absence in Ukrainian or Russian language studies the papers devoted to works of Clarice Lispektor.

In this context, **the aim** of this study is to determine the key cultural concepts in prose works of Clarice Lispektor and to study the ways of their realization.

For the purpose of study we have set the following **tasks**:

1. to review the existing definitions of “concept” and “concept sphere” and to study the existing typologies of these phenomena;

2. to investigate the main features of belle-lettres texts and the specifics of their translation, to explore methods of transferring the semantics of the concepts during the process of translation;

3. to define the characteristic features of prose style of Clarice Lispector and the methods of realization on the text level;

4. to investigate key concepts of the cultural space of the prose works of Clarice Lispector and especially – the methods of their verbalization;

5. to translate several prose works by C. Lispector with all the specific features of the belle-lettres style translation being taken into account.

The object of this work is to study concepts that form the cultural continuum of the prose of Clarice Lispector.

The subject of the study are the ways of conceptualizing the cultural space in the prose works of Brazilian writer and methods of transmitting the semantic of the key concepts of her works in the translation process.

During the research we have used the following **methods**: a method of deduction, analysis and synthesis method, the method of classification analysis, comparative analysis, structural method, descriptive method

The research materials we have used were the prose works of Clarice Lispector – the novels “The Passion of G.H.”, “The hour of the Star”, “An Apprenticeship or The Book of Delights”, “The Apple in the Dark”, a collection of stories “Family Ties”.

The total amount of work is 94 pages.

The scientific novelty of the research is determined by the tasks set and lies in the possibility of using its material in the works of cognitive linguistics, sociolinguistics, the study of Latin American literature.

The practical value of the research is determined by the possibility of theoretical and practical use of its materials and findings during the research works in the theory of literature and foreign literature, as well as it can serve as the basis for theoretical and practical studies of English language concepts and peculiarities of their translation into Ukrainian.

Testing. Article «Peculiarities of concept sphere “culture” in prose works of Clarice Lispector» in the Journal of the National Technical University of Ukraine “KPI”: Philology and Educational Studies; participation in the III International forum of students and young scientists (Dnipropetrovsk, April 23-24, 2015)

(abstract in the book of abstracts, P.37-38); participation in the XIV All-Ukrainian student research online conference «Innovations in science and technology» – 2015. – <http://konfist.fl.kpi.ua/node/2161>; participation in the VIII International Student Scientific Conference “Human as the subject of intercultural communication: current trends in philology, translation and foreign language teaching” (May 14, 2015) with the abstract “Peculiarities of the concept meaning transfer during the translation”

Key words: *concept, cultural concept, concept sphere, verbalization, belle-lettres texts translation*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади дослідження культурної концептосфери.....	8
1.1. Поняття «концепт» та «концептосфера». Їх структура та ознаки.....	8
1.2. Підходи до типологізації концептів	20
1.3. Характеристика концептосфери «культура». Особливості та ознаки	25
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	29
РОЗДІЛ 2. Характерні особливості текстів художнього стилю та їх перекладу українською мовою	30
2.1. Специфічні риси текстів художнього стилю.....	30
2.2. Особливості перекладу текстів художнього стилю.....	40
2.3 Особливості переносу семантики концептів при міжкультурній комунікації	47
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	56
РОЗДІЛ 3. Зображення культурної складової в перекладах прозових творів Кларісе Ліспектор.....	57
3.1. Характерні риси прози Кларісе Ліспектор	57
3.1.1. Функція мови і «тиші» в прозі Кларісе Ліспектор.....	57
3.1.2. Екзистенційні алюзії в прозі Кларісе Ліспектор.....	63
3.2. Відображення культурного континууму в перекладах творів К. Ліспектор.....	66
3.2.1. Релігійна рефлексія і єврейська тематика в прозі Л. Ліспектор.....	66
3.2.2. Ключові концепти в прозових творах К. Ліспектор	74
3.3 Особливості перекладу прози Кларісе Ліспектор.....	84
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	90
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	94

Додаток А. Переклад оповідання К. Ліспектор «The Hen»	102
Додаток Б. Переклад оповідання К. Ліспектор «The smallest woman in the world»	108
Додаток В. Переклад уривка з роману Кларісе Ліспектор «The Hour of the star»	121